OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO
7.11.2018
Kuuleminen pe 9.11.2018
klo 09.00

Lainsäädäntöneuvos Janina Groop-Bondestam

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n muuttamisesta (HE 135/2018 vp)

Täydennyksenä perustuslakivaliokunnalle otsikkoasiassa 8. lokakuuta 2018 annettuun aikaisempaan lausuntoon, todetaan kunnioittavasti seuraavaa.

Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 11 kohdan muutostarpeesta

Hallituksen esitys 135/2018 vp on täysin riippuvainen hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 130/2018 vp). Esitykseen 135/2018 vp sisältyvä lakiehdotus itsehallintolain 30 §:n muuttamisesta, voidaan hyväksyä sillä edellytyksellä, että esitykseen 130/2018 vp sisältyvät lakiehdotukset on ensin hyväksytty. Itsehallintolain muutoslain vahvistaminen ja voimaantulo edellyttävät myös Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumusta.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on saattaa itsehallintolain 30 §:n 11 kohdassa kuluttajaneuvonnan järjestämisestä Ahvenanmaalla säädetty oikeusperuste sellaiseen lakitekniseen muotoon, että siinä tarkoitetun kuluttajaneuvonnan siirto valtion uudelta toimivaltaiselta taholta maakunnan viranomaisille sekä tästä siirrosta maakunnan ja valtakunnan viranomaisten välille johtuva sopimussuhde, on lain tasolla selvä ja riidaton. Ehdotettu lainmuutos ei vaikuttaisi siihen, että kuluttajaneuvontatehtävät Ahvenanmaalla ovat kyseisen lainkohdan nojalla jo maakunnan hallintovaltaan kuuluvia.

Itsehallintolain 30 §:n 11 kohdan muuttaminen valtion toimivaltaisen viranomaisen osalta on tarpeen, koska Ahvenanmaan maakunnan viranomaisilla, jotka ehdotetun lainkohdan mukaan vastaisivat jatkossa Kilpailu- ja kuluttajaviraston alaisuuteen tulevasta kuluttajaneuvonnasta Ahvenanmaalla, on kuluttajaneuvontatehtävistään oikeus saada korvaus valtiolta. Tästä valtion korvausvastuusta säädettäisiin jatkossakin erikseen itsehallintolain 32 §:n 1 momentin mukaisella sopimusasetuksella, joka on muutettavaksi ehdotetussa lainkohdassa tarkoitettu sopimus.

Nykyistä sopimusasetusta, tasavallan presidentin asetus kuluttajaneuvontaa koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaalla (720/2014), on muutoslain voimaantulon yhteydessä erikseen muutettava. Uudessa sopimusasetuksessa on tarkoitus huomioida, että kustannusvastuu kuluttajaneuvonnasta Ahvenanmaalla siirtyy valtiovarainministeriön hallinnonalalta työ- ja elinkeinoministeriön vastuualueeseen.

OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO
7.11.2018
Kuuleminen pe 9.11.2018
klo 09.00

Lainsäädäntöneuvos Janina Groop-Bondestam

Itsehallintolain muutoslakiehdotuksen käsittelyjärjestyksestä eduskunnassa

Ahvenanmaan itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty. Maakuntapäivillä päätös on tehtävä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Perustuslain 73 §:ssä säädetään perustuslain säätämisjärjestyksestä.

Perustuslain voimassaolon aikana eduskunta on kuudesti käsitellyt itsehallintolain muuttamista koskevia hallituksen esityksiä. Eduskunta on neljästi (PeVM 12/1998 vp, PeVM 7/2002 vp, PeVM 4/2010 vp ja PeVM 5/2014 vp) jättänyt lakiesityksen lepäämään seuraavien eduskuntavaalien jälkeisiin valtiopäiviin perustuslain 73 §:n 1 momentin mukaisesti. Eduskunta on kahdesti (PeVM 6/2009 vp ja PeVM 7/2009 vp) vuonna 2009, eli kesken vaalikauden, käsitellyt ja hyväksynyt itsehallintolain muuttamista koskevat lakiehdotukset perustuslain 73 §:n 2 momentin mukaisessa kiireellisessä perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Itsehallintolain muutosehdotukset ovat pääasiassa koskeneet tavalliseen aineelliseen lainsäädäntöön kuuluvien itsehallintolain säännösten muutoksia ennemmin kuin valtiosääntötasoisten säännösten muutoksia. Kahdessa yllämainitussa tapauksessa perustuslain kiiremenettelyä sovellettiin itsehallintolakiin tehtävästä rajatusta muutoksesta. Ensimmäisessä tapauksessa kyse oli yhden pykälän sisällöllisestä muutoksesta (59 c § laissa 847/2009), kun taas toisessa kyse oli kahden pykälän lakiteknisestä muutoksesta (30 §:n 11 kohta sekä 39 § laissa 1176/2009). Viimeksi mainittu muutoslaki liittyi aluehallintouudistukseen, joka tuli voimaan 1.1.2010.

Tässä yhteydessä on syytä huomioida perustuslain muuttamisen yhteydessä käydyt keskustelut kiireellisestä perustuslainsäätämisjärjestyksestä. Perustuslakivaliokunta on hiljattain uudestaan arvioinut kiiremenettelyn soveltamista koskevat perusteet ja asettanut sen käytölle ehtoja (ks. PeVM 4/2018 vp—HE 198/2017 vp). Mainitut ehdot eivät sellaisinaan koske tässä esityksessä ehdotettua itsehallintolain muutosta. Itsehallintolakia muutettaessa on kuitenkin, vastaavalla tavalla kuin perustuslakia muutettaessa, sovellettava perustuslain 73 §:n 1 momentin mukaista, ns. normaalia perustuslainsäätämisjärjestystä, jossa muutokset käsitellään eduskunnassa ja jätetään lepäämään seuraavien vaalien yli, jolloin uusi eduskunta hyväksyy ne. Kiiremenettelyä tulee siten eduskunnassa käyttää vain, jos sille on välttämätöntä tarvetta.

Esitykseen sisältyvä lakiehdotus, joka on riippuvainen hallituksen esityksen 130/2018 vp hyväksymisestä, on tarkoitettu tulevaksi voimaan 1. tammikuuta 2019, eli samaan aikaan

kuin edellä mainitussa esityksessä ehdotettu valtionhallinnon uudistus. Lakiehdotus voidaan laajuudeltaan rinnastaa vastaavanlaiseen vuoden 2009 rajattuun ja teknisluonteiseen itsehallintolain muutokseen, joka perustuslakivaliokunnan aiemman mietintökäytännön (PeVM 7/2009 vp — HE 69/2009 vp) mukaan on voitu käsitellä kiireellisessä perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Näiden seikkojen valossa lakiehdotuksen käsittelylle eduskunnassa on riittäviä kiiremenettelyä puoltavia näkökohtia.